

Potpukovnik
Sreten ČUPIC
magistar ekonomskih nauka

ULOGA INFORMACIJA U SISTEMU PLANIRANJA RAZVOJA ORUŽANIH SNAGA

Uopšte o planiranju i ulozi informacija

Planiranje je intelektualna aktivnost, koja se najčešće definiše kao jedna od osnovnih funkcija rukovođenja (komandovanja, upravljanja). Rukovođenje oružanim snagama predstavlja mnoštvo aktivnosti, koje za predmet upravljanja imaju složen organizacioni i dinamički sistem. U osnovi planiranje ima zadatak da sagleda stanje tog sistema, i da prema njemu i njegovoj okolini utvrdi objektivne zakonitosti koje vladaju u njegovoj strukturi i odredi uslove pod kojima se taj sistem razvija u vremenu i prostoru. Nadalje, da predvidi i realizira njegov razvoj tako da na racionalan način postigne maksimalnu efikasnost. Upravo zbog tog i takvog zadatka, planiranje je jedna od osnovnih funkcija rukovođenja.

Već iz ovoga što je rečeno očigledno je da se planiranje može ostvariti samo ako postoje upotrebljive informacije o svim elementima sistema i njegove okoline, i ukoliko se informacije, relevantne sa stanovišta upravljanja, *apsorbuju* i na adekvatan način *upotrebe* u funkciji upravljanja.

Kada govorimo o tome da je za planiranje uslov postojanje informacija, onda pre svega mislimo na uređene informacije (kojima je poznat i definisan izvor, kanal predaje i prijema i utvrđena svrha), jer su samo one objektivno verodostojne i u stanju da realno izraze pojavu koja je u pitanju. Sve ostale (neuređene) informacije mogu biti značajne, ali su sa stanovišta verodostojnosti neupotrebljive u upravljačkoj funkciji.¹

¹ Kardinalni primeri neuređenih informacija su glasine, »kuloarske informacije«, prepričavanja i sl. Međutim, manju upotrebljivost imaju i neke vrste tzv. ozbiljnih informacija, kao što su: slobodno formulisani izveštaji o kompleksnim pojavama, razna »zapažanja«, pa i neorganizovane »divlje« evidencije i sl. Takve informacije su u najvećoj meri subjektivistički obojene i veoma podložne poznatom fenomenu »prelamanja informacija«.

Oružane snage, kao složen organizacijski sistem, proizvode ogromnu masu informacija, koje su sve upotrebljive za procese upravljanja. Ta »poplava informacija« je karakteristična za oružane snage, kao i za sve složene sisteme u kojima dominiraju informacije o tzv. masovnim pojavama. Tako, po svojoj suštini, inače upotrebljive informacije postaju stvarno neupotrebljive, upravo zbog svoje masovnosti i nemogućnosti njihove apsorpcije i aktuelne upotrebe. Postojanje upotrebljivih informacija jeste uslov za uspešno upravljanje sistemom, ali je isto tako neophodna i njihova *selekcija* prema upravljačkim nivoima i prema pojedinim vrstama informacija.

Pod mogućnošću apsorbovanja informacija, podrazumevamo, pre svega, mogućnosti efikasnog prikupljanja, prenosa, obrade (selekcije, upoređivanja, ocenjivanja, sintetizovanja), i na kraju, prezentiranja informacija na način i u obliku koji je pogodan za njihovu upotrebu. U procesu rukovođenja ovaj uslov zauzima centralno mesto i od njegovog obezbeđenja neposredno zavisi kvalitet upravljačkih funkcija u celini, a planiranja, kao jedne od njih, posebno. Kvalitet upravljačkih funkcija određen je merom u kojoj se preduzimaju adekvatne akcije u oblastima funkcionisanja sistema, a koje su izazvane primljenim informacijama. Pored toga, taj kvalitet je određen i vremenskim faktorom. U sistemima kao što su oružane snage, faktor vreme ima odlučujući karakter, i u tom pogledu akcija kao rezultat upotrebljenih informacija mora biti blagovremena, jer je samo onda efikasna. Dakle, svrha upotrebe informacija jeste adekvatna i blagovremena akcija, koju preduzima određeni upravljački nivo (komanda, ustanova i sl.), radi efikasnog funkcionisanja sistema i njegovog racionalnog razvoja.

U rukovođenju planiranje je jedna od najvažnijih i najosetljivijih funkcija. Budući da se planiranjem u osnovi predviđa ponašanje sistema u budućnosti, potreba za informacijama o njegovom stanju je tim veća što je predviđanje dugoročnije, a kvalitet traženih informacija rigorozniji zbog neizvesnosti koja je u predviđanjima uvek prisutna. Zbog toga planiranje kao funkcija može biti uspešno samo ako se oslanja na široko razuđen i dobro organizovan sistem informacija.

Prema tome, planiranje se oslanja na celokupni fond postojećih informacija, koje ono može apsorbovati preko unapred definisanih oblika, radi uspešne upotrebe za donošenje konkretnih odluka (akcija) o budućem ponašanju sistema. Takva uloga određuje i važnost informacija uopšte, ali i neophodnost njihovog posebnog organizovanja na osnovama koje će omogućiti da se takvi zahtevi ispune.

Organizovanje informacija (ili kako se to u teoriji često naziva »projektovanje informacionih sistema«), postalo je neophodnost vremena u kome živimo i nužan proces koji se odvija mimo naše volje, kao rezultat složenosti organizacija kojima se upravlja i čiji se razvoj želi svesno usmeravati. Taj proces se negde odvija brže, negde sporije, sa više ili manje uspeha, ali sigurno je da se on nalazi u fazi stalnog »nastupanja«. Više se ne može uopšte govoriti o planiranju kao savremenoj naučno-osnovanoj i efikasnoj ljudskoj aktivnosti, bez dobro organizovanog i efikasnog sistema informacija. Zbog toga sistem planiranja u svom sopstvenom usavršavanju postaje faktor koji inicira i »zahteva« usavršavanje postojećih i izgradnju novih informacionih sistema.

O informacionom sistemu oružanih snaga

Informacioni sistem je pojam novijeg datuma, a razvijao se pod snažnim uticajem razvoja računске tehnike koja je svojim osobinama i mogućnostima stvarala sve povoljnije uslove za njegov razvoj i funkcionisanje.

Elektronska računska tehnika u poslednjim decenijama beleži neslućen razvoj i ima ogroman uticaj na skoro sve naučne oblasti. U vezi sa razvojem i primenom ove tehnike došlo je do formiranja novih naučnih disciplina, pa i interdisciplinarnih² naučnih oblasti.

U savremenim armijama primena računске tehnike ne ograničava se samo na automatske i poluautomatske borbene sisteme (sistemi PVO i sl.), već sve više nalazi mesto u procesima komandovanja i rukovođenja složenim sistemima vojne organizacije. Ona im daje nov kvalitet sa novom tehnologijom rukovođenja i komandovanja oružanim snagama. To je dovelo do izgradnje *integralnih sistema automatizovane obrade podataka* (ruski termin), tj. *upravljačkih informacionih sistema* (u zapadnoj literaturi: *menagement information systems*), kao najvišeg oblika kompleksnog organizovanja informacija.

Ovako shvaćen, informacioni sistem predstavlja skup teorijskih, metodoloških i tehničkih rešenja na kojima se zasniva prikupljanje, obrada i prezentiranje informacija, na način i u obliku koji je upotrebljiv za efikasno odvijanje upravljačkih funkcija.

Jedan takav sistem, u svom funkcionisanju, treba da obezbedi sledeće:

² Pojam »interdisciplinarni« označava indikaciju da se metodi i rezultati jedne naučne discipline koriste u drugoj.

1. brz, efikasan i jednostavan prilaz svim informacijama koje su neophodne za integralno i kompleksno planiranje razvoja oružanih snaga, a i njihovo racionalno funkcionisanje u miru. U ratu on treba da pruži sve neophodne elemente za brz i efikasan rad komandi na pripremi elemenata za donošenje odluka, praćenju i analizi borbenih dejstava;

2. odgovarajući obim i zadovoljavajuću brzinu protoka informacija prema nivoima odlučivanja;

3. jedinstvene interpretacije informacija i mogućnost njihove racionalne i ekonomične eksploatacije od svih zainteresovanih korisnika;

4. efikasno i funkcionalno povezivanje sa sistemima informacija van oružanih snaga.

Izgradnja ovakvog informacionog sistema bazira se na metodama i rezultatima raznih naučnih disciplina i grana. Upravo ta interdisciplinarnost je jedna od osnovnih karakteristika savremenih informacionih sistema, koja im omogućava visok stepen fleksibilnosti, adaptivnosti i optimalni režim funkcionisanja. Istovremeno, takav sistem je i ekonomski najracionalniji, jer daje najveće efekte uz najmanje ulaganja.

Savremena praksa, međutim, pokazuje da izgradnja informacionih upravljačkih sistema u raznim oblastima ljudskog delovanja nailazi na mnoštvo teškoća, a ponegde se njihovoj izgradnji pristupa neorganizovano, sa velikim izdacima i priličnim stepenom lutanja. Razlozi ovome su najčešće u izvesnom raskoraku koji postoji između zakonodavstva, administracije, pojedinih grupa i pojedinaca u pogledu osnovnog pristupa problemima informacija, a naročito u pogledu dimenzioniranja i režima eksploatacije elektronske računске tehnike, čijim se mogućnostima u najvećoj meri podređuje i tehnologija sistema.

Kako informacioni sistemi nastaju kao rezultat dostignuća pojedinih naučnih disciplina i grana, grafički je prikazano na šemi 1, (str. 73) iz čega je odmah vidljivo da *sistem (organizacija)* nastaje kao rezultat *naučne osnove i naučnog obrazloženja* (informacionih sistema *te metoda i postupaka* od uticaja za njegovu praktičnu izgradnju. Ova dva elementa predstavljaju neposrednu osnovu za praktično *uobličavanje upravljačkih informacija*, ali isto tako prilagođavanje i uobličavanje upravljačkih struktura, što sada predstavlja treći element organizovanog sistema.

Ova tri osnovna elementa informacionog sistema sa svoje strane predstavljaju svojevrsnu sintezu teorijskih i praktičnih rešenja mno-

štva specifičnih i raznovrsnih naučnih disciplina i grana. Tako se naučne osnove sistema grade na podlozi teorijskih postavki mnoštva naučnih disciplina, kao što su: teorija sistema, teorija upravljanja, regulacije i komandovanja, opšte informatike, teorije računara, teorije o organizacijama i sl.

Praktični metodi i postupci u konkretnim rešenjima nastaju na podlozi systemske analize, tehnoloških mogućnosti računске tehnike i tehnike za obradu informacije, a i na praktičnim rešenjima koja pruža teorija modela i kompleks disciplina iz oblasti operacionih istraživanja.

Matematika i statistika daju najšire teorijske osnove u naučnom obrazloženju informacionih sistema, ali istovremeno i egzaktnu podlogu u praktičnim i konkretnim metodološkim rešenjima.

Sve te posebne naučne discipline i grane, iako se bave specifičnom problematikom, interdisciplinarnim prilazom sintetizuju se u sistemu i upravo to je njegova osnovna karakteristika.

Planiranje u funkciji rukovođena je, sasvim sigurno, najveći konzument informacija, zbog čega su planske institucije i najviše zainteresirane za organizovanje informacija, tj. projektovanje informacionih sistema.

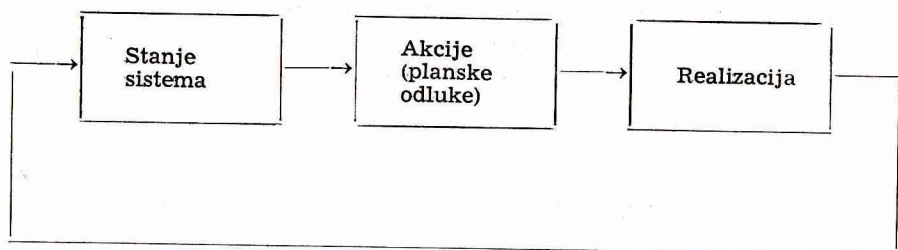
Zbog toga što se planiranjem predviđa buduće ponašanje sistema i usmeravanje njegovog razvoja u željenom pravcu i sa unapred koncipiranim ciljevima koji se u tom razvoju moraju dostići, sistem informacija na koji se u celini oslanja planska funkcija mora biti u najvećoj mogućoj meri objektiviziran. Međutim, to je moguće samo onda ako je on projektovan i ako funkcioniše na rigoroznim naučnim principima.

Otuda su, upravo, ovakvi informacioni sistemi uslov i pretpostavka da planiranje potpuno reši zadatke zbog kojih egzistira kao funkcija rukovođenja.

Planiranje razvoja oružanih snaga, kako je već rečeno, jeste složen dinamički sistem. Svesno usmeravanje razvoja takvog sistema pretpostavlja postojanje savremenog informacionog sistema oružanih snaga.³

³ Sve probleme projektovanja takvog sistema, naravno, nije ni izdaleka moguće obraditi u sažetom razmatranju. Pre svega nas interesuje kako se proces planiranja odvija u opštem informacionom sistemu koji ima upravljačke karakteristike i koji zbog toga samo jednim (mada najvećim) delom ulazi u proces planiranja.

Planiranje se u funkcionalnom smislu definiše kao kontinuiran proces utvrđivanja ciljeva i iznalaženja najpovoljnijih varijanti njihovog izvršenja. Kako je kontinuitet jedna od osnovnih karakteristika tog procesa, onda je očigledno da treba obezbediti i kontinuiran tok informacija, ali na način koji obezbeđuje potpuno zatvaranje kruga upravljanja. Krug upravljanja se šematski može prikazati na sledeći način:

Kontinuitet informacija obezbeđuje se neprekidnim tokom informacija od jednog do drugog elementa upravljanja, a upravljački krug se zatvara povratnim informacijama o kvalitetno novom stanju sistema posle svakog kružnog ciklusa.

Šema, doista, veoma pojednostavljeno pokazuje ulogu informacionog sistema u procesu planiranja, koje je osnovna upravljačka funkcija. On praktično obezbeđuje kontinuirano odslikavanje stanja sistema u svakom trenutku. Ukoliko je slika o stanju sistema pouzdana, tj. ako je informacioni sistem projektovan tako da pruža maksimalno objektivnu sliku stanja sistema onda i konkretne upravljačke akcije mogu biti realne i ostvarljive. U tome i jeste fundamentalni značaj informacija u procesu planiranja i otuda informacioni sistem predstavlja oslonac funkcije planiranja.

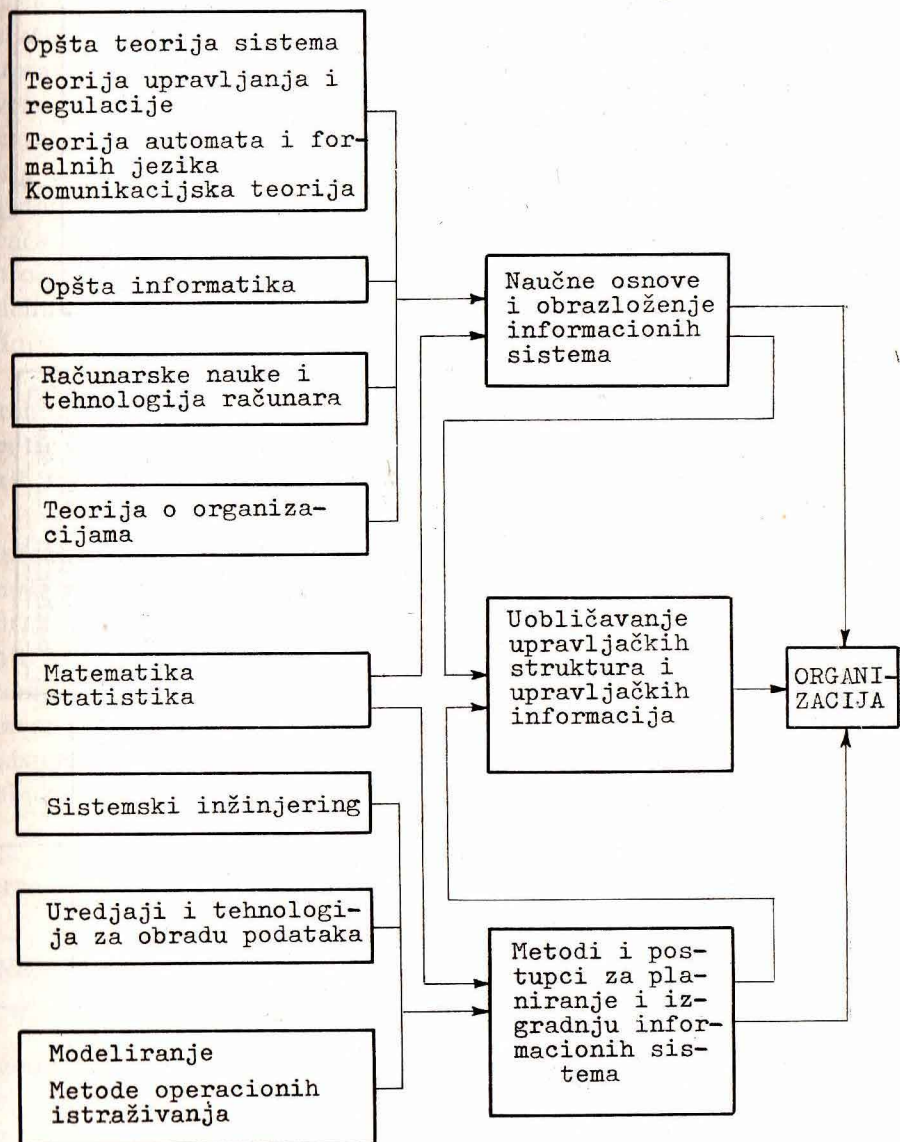
Ulogu informacionog sistema oružanih snaga u procesu planiranja njenog razvoja i izdržavanja prikazaćemo detaljnije na šemi 2.

Proces planiranja u osnovi se odvija u tri faze: *prethodne analize* (sagledavanje stanja oružanih snaga u smislu političkih, društveno-ekonomskih i geostrategijskih implikacija), *utvrđivanje ciljeva* i *postavljanje zadataka razvoja i realizacija utvrđenih ciljeva*

i zadataka. Sve tri faze odvijaju se u neprekidnom kontinuitetu svih vremenskih dometa planova.

U tom procesu, sistem informacija zauzima centralno mesto. Proces planiranja teče vertikalnom linijom (desna strana grafikona),

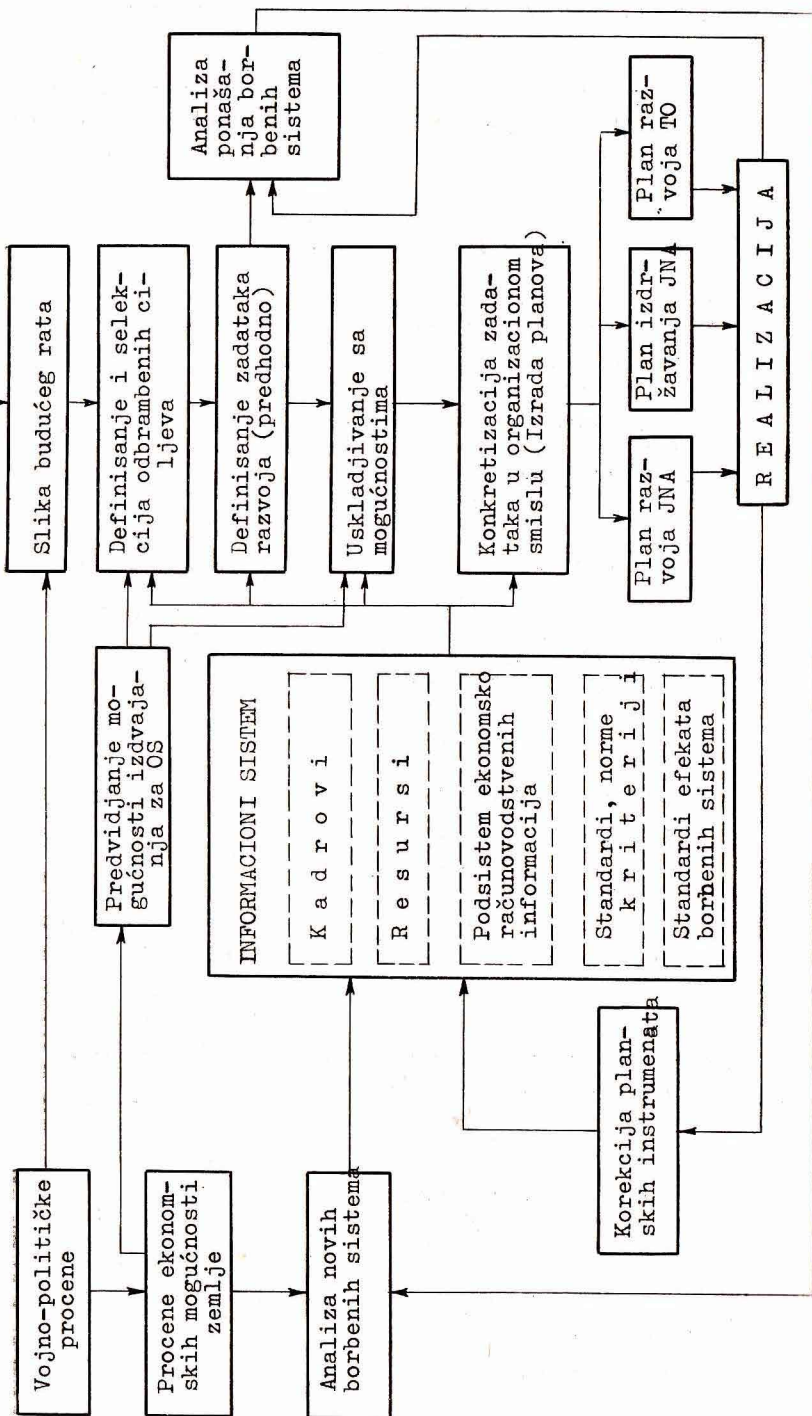
INTERDISCIPLINARNA IZGRADNJA INFORMACIONOG SISTEMA

Sema 1

SISTEM INFORMACIJA U PROCESU PLANIRANJA

Koncepcija ONO

a svi ulazi i izlazi informacija označeni su horizontalnim pravcima. Očigledno je da najveći obim potrebnih ulaza u procesu planiranja obezbeđuje informacioni sistem oružanih snaga, a neophodni deo informacija obezbeđuju informacioni sistemi izvan oružanih snaga (spoljna politika, društvena ekonomika i sl.).

Informacioni sistem oružanih snaga struktuiran je odgovarajućim informacionim podsistemima, koji pokrivaju sva važna područja u oružanim snagama. Broj tih podsistema zavisi od opšte koncepcije kojom se projektuje informacioni sistem, ali u svakom slučaju on mora da bude tako izgrađen da zadovolji potrebe svih upravljačkih funkcija. Dakle, broj podsistema i njihove međusobne veze zavise od broja i karaktera upravljačkih funkcija. Pored toga, karakter upravljačkih funkcija postavlja minimalan broj ograničenja u pogledu oblika organizovanja informacija u pojedinim podsistemima. Na primer, planiranje, kao upravljačka funkcija, zahtevaće od informacionog sistema da potrebne informacije za ulaz u proces planiranja budu organizovane prema unapred utvrđenim oblicima i da se u tim istim oblicima informacije vraćaju povratnim linijama.

Prema tome, važno je ovde zapaziti da, planiranje utiče na opštu kompoziciju informacionog upravljačkog sistema karakterom svojih potreba (koje se, naravno, usklađuju sa potrebama drugih upravljačkih funkcija), ali ono nije njegov neposredni kreator.

S druge strane, proces planiranja se može smatrati jednim od informacionih podsistema u opštem upravljačkom sistemu, jer planovi sami po sebi predstavljaju izvor ulaznih informacija za neke druge sisteme (ili podsisteme). Tako, na primer, plan razvoja oružanih snaga predstavlja značajan izvor informacija za društveno-ekonomski sistem, sistem školstva itd., ali istovremeno on predstavlja izvor ulaza i za neke podsisteme u oružanim snagama, kao što je podsistem materijalno-finansijskog poslovanja u JNA, ili podsistem obuke i vaspitanja i sl.

STRUKTURA SISTEMA INFORMACIJA I PROCES PLANIRANJA

Najvažniji informacioni podsistemi

Sve informacije o oružanim snagama (koje su po obimu veoma velike sa isto tako velikim brojem različitih vrsta) svrstavaju se, u okviru informacionog sistema, prema kriterijumu srodnosti i obrazuju odgovarajući podsistem, koji u informacionom smislu komplek-

sno pokriva to područje. Odgovarajući podsistem uređuje informacije iz svog područja na način koji ekonomično i racionalno zadovoljava potrebe svih upravljačkih funkcija.

U proces planiranja, na odgovarajući način i u potrebnom obimu, uključuju se bezmalo svi informacioni podsistemi. Međutim, ovom prilikom, zadržaćemo se na onim podsistemima koji obezbeđuju najveću masu informacija, neophodnih za uspešno planiranje.

Podsistem informacija o kadrovima

Kadrovi (ljudi, ljudski potencijali) predstavljaju jedan od tri osnovna faktora oružane borbe⁴ kao društvene aktivnosti. Planiranje u oružanim snagama treba da predviđa i usmerava takav razvoj koji će obezbediti najveću efikasnost u oružanoj borbi. Informacije o ljudskom faktoru su, stoga, neobično važne, jer je taj faktor predmet neposrednog planiranja.

U našem informacionom sistemu kadrovska komponenta je najbolje i najdetaljnije razrađena. Ona pruža kvantitativne informacije (broj, masa) prema datoj organizacijskoj šemi, ali i veoma veliki broj kvalitativnih informacija o tom faktoru (stručna osposobljenost, nivo obučenosti, zdravstveno stanje itd.).

Sve te informacije su značajne za planiranje, zbog čega se ovaj podsistem u celini uključuje u procese planiranja. Zbog mnogobroжности informacija (od kojih veliki deo služi operativnim kadrovskim potrebama), neophodna je njihova selekcija za različite nivoe planiranja, da bi se lakše mogle apsorbovati i upotrebiti.

Podsistem informacija o materijalnim resursima

Materijalna komponenta oružanih snaga je takođe jedan od osnovnih faktora efikasnosti u oružanoj borbi. Podsistem informacija o ovom faktoru je istovremeno i najsloženiji u smislu njegovog projektovanja i izgradnje. Ta složenost se ogleda, pre svega, u tome, što se broj vrsta različitih materijalnih sredstava kojima oružane snage raspolazu penje do neslučenih razmera⁵ i njihovo obuhvatanje

⁴ Ljudi, materijal i organizacija (SČ.).

⁵ Prema Lj. Petroviću, savremene oružane snage danas upotrebljavaju oko dva miliona različitih proizvoda. (*Međunarodno razoružanje*, izd. Srboštampa, Beograd, 1967, str. 299).

i prezentiranje prema nivoima predstavlja, tako reći, nepremostivu teškoću.

S druge strane, planiranje zahteva precizne informacije ne samo u kvantumima pojedinih vrsta resursa, već i veliki broj informacija o nekim kvalitativnim karakteristikama materijalnih sredstava.

Kontradikcija između zahteva koje planska funkcija postavlja pred ovaj informacioni podsystem i mogućnosti koje objektivno postoje za zadovoljenje tih zahteva izaziva potrebu snažnog uticaja planiranja na metode i oblike organizovanja informacija koje pokriva ovaj podsystem.

Prema tome, podsystem informacija o materijalnim resursima mora u najvećoj meri biti izgrađen u skladu sa zahtevima planske funkcije upravljanja, a tek onda prema operativnim i drugim potrebama. Ovakav stav ima opravdanja kada se zna kolike i kakve negativne efekte mogu da izazovu greške u alokaciji resursa, a još više greške u pogledu ulaganja za buduće potrebe razvoja.

Upravo o tim najosetljivijim pitanjima odlučuje se u procesu planiranja, dakle u tom procesu postoje alternative dobrog ili lošeg odlučivanja, što za sobom povlači pozitivne ili negativne vojne i ekonomske efekte.

Podsystem informacija o ekonomskim aktivnostima

Ovaj podsystem (koji je inače poznatiji pod nazivom »sistem finansijskog poslovanja« ili »sistem materijalno-finansijskog poslovanja«) pruža sve neophodne informacije o ekonomskim aktivnostima oružanih snaga, u okviru opšteg društveno-ekonomskog sistema.

Kompleks ekonomskih informacija podrazumeva vrednosno obuhvatanje svih postojećih resursa, njihove vrednosne promene i tokove između oružanih snaga i drugih društvenih oblasti, ali i tokove između subjekata unutar oružanih snaga.

Za proces planiranja, a naročito za njegovu analitičku fazu, informacije koje pruža ovaj podsystem predstavljaju najširu osnovu na kojoj se grade planske koncepcije i utvrđuje njihov vrednosni izraz. Upotreba informacija koje on pruža je višestruka, ali se može reći da je kanalisana u dva osnovna pravca.

Prvo, podsystem daje sve neophodne veličine, agregate i tokove u vrednosnom izrazu koji su neophodni za uspešnije društveno planiranje i makro-ekonomske analize na nivou celokupne društvene

privrede. Na taj način on daje neophodne ulaze za sistem društvenog planiranja, a naročito za sistem planiranja privrednog razvoja, koji predstavlja najširu materijalnu osnovu za razvoj oružanih snaga.

Drugo, podsistem pruža sve relevantne vrednosne agregate i veličine koje su neophodne za planiranje razvoja oružanih snaga, a naročito za specifične vojno-ekonomske analize, posebno za analize efikasnosti i troškova, čiji povoljan kvantitativni odnos predstavlja uslov za racionalnu odluku.

Posebna karakteristika ovog podsistema informacija jeste u tome što informacije prezentira u sintetizovanom obliku, na način pogodan za makro-analize, koje čine osnovu za sagledavanje kvantitativnih odnosa u određenim oblastima. S obzirom da oružane snage predstavljaju složen sistem i široku oblast delatnosti, najveći broj zakonitosti (naročito ekonomskih), koje u njima vladaju, mogu se sagledavati i analizirati jedino sa makro-aspekta.

Zbog toga se ovaj podsistem koncipira u vidu niza međusobno povezanih bilansa i računa, od kojih svaki ekonomske odnose oružanih snaga tretira sa posebnog, specifičnog stanovišta. Iako ovaj podsistem nije potpuno razvijen, mada postoje neki njegovi parcijalni elementi, o njemu se može govoriti, jer ne postoje metodološke i teorijske prepreke da se on brzo i uspešno formira.

Potpuno razvijen podsistem ekonomskih informacija u oružanim snagama sastojao bi se od sledećih računa i bilansa:

- a) račun formiranja i upotrebe ukupno raspoloživih sredstava za odbranu;
- b) račun razvojnih ulaganja narodne odbrane;
- c) račun finansijskih tokova;
- d) bilansi sredstava i imovine narodne odbrane;
- e) bilans materijalne potrošnje narodne odbrane, prema sektorskom poreklu finalnih proizvoda.

Svi ovi računi i bilansi, kao proizvod podsistema ekonomskih informacija oružanih snaga, daju zaokruženu vrednosnu sliku svih raspoloživih resursa za narodnu odbranu, čime se stvaraju mogućnosti za složenije analize na nivou cele društvene privrede, a isto tako, na nivou i unutar oružanih snaga.

Ova tri informaciona podsistema čine osnov i obezbeđuju najveći broj informacija neophodnih za planiranje. Međutim, za sistem planiranja važne su i neke druge informacije koje se naročito radi toga organizuju u posebne informacione podsisteme. Takav je slučaj

sa informacijama o normama, kriterijima i standardima (uključujući standarde efekata borbenih sistema), zatim sa sistemom informacija o planskim cenama i, na kraju, tu je i proces izrade, izmena i ažuriranja planova, koji takođe predstavlja poseban informacioni podsystem. Ono što karakteriše taj proces i što mu daje obeležja informacionog sistema jeste njegova metodološka osnova i veze sa ostalim upravljačkim funkcijama.

Podsystem informacija o normama, standardima i kriterijumima

U procesu planiranja norme, standardi i kriteriji imaju značajnu ulogu koja se, pre svega, ogleda u sledećem:

- utvrđivanju karaktera i veličine podsistema (jedinice — nosioca plana) koji izvršava konkretno planirane zadatke;
- utvrđivanju vrsta i karakteristika resursa (sredstava ratne tehnike, ljudstva, objekata infrastrukture, materijala i sl.), koji će se angažovati u pojedinim sistemima;
- utvrđivanju troškova izvršenja pojedinih zadataka, a u vezi s tim i visine finansijskih sredstava potrebnih za njihovo izvršenje;
- omogućavanju kontrole odstupanja stvarne od planirane dinamike izvršavanja planiranih zadataka;
- organizovanju nabavki i distribuciji resursa izvršiocima planiranih zadataka.

Prema tome, norme, standardi i kriteriji su jedan od osnovnih instrumenata pri planiranju opšte, a posebno pri planiranju razvoja oružanih snaga, jer su neposredno povezani sa problemima finansiranja i razmeštanjem resursa. Zbog toga ćemo ukratko razjasniti sva tri pomenuta elementa.

a) N o r m e

Za pojam *norme* postoji više definicija.⁶ Očigledno je da su definicije donekle različite, međutim, sve one imaju dva osnovna zajednička elementa; to je, pre svega, *kvantificirana veličina* (materijalna, vrednosna, vremenska) i ona ima *karakter propisa*.

⁶ Prema našoj vojnoj enciklopediji, »norme su uslovne mere koje imaju karakter propisa«, a prema sovjetskoj vojnoj enciklopediji, »norme su najmanje ili najveće količine nečega, dopuštene pravilom ili planom, koje se mogu iskoristiti, potrošiti, odnosno upotrebiti za određeni cilj«. Prema nekim našim dokumentima (iz ustanova koje se bave ovim problemima), »norma je utvrđena mera (količina) ili procenat pripadanja, utroška, sledovanja, gubitaka, oštećenja i sl.«.

U ovoj oblasti često se upotrebljavaju pojmovi *normiranje* i *normativ*. Pod pojmom normiranje podrazumeva se proces izrade normi, ali isto tako i nadležnosti i ovlašćenja za njihovo pravno regulisanje. Normativi su tehničke, tehničko-ekonomske i druge proračunske veličine koje se koriste za proizvodno i tehničko-ekonomsko planiranje radova i usluga i za ocenu proizvodno-privredne delatnosti subjekata na koje se normativi odnose (sovjetska enciklopedija). Normativi se najčešće pojavljuju kao elementi na osnovu kojih se izrađuju norme. Zato se često nazivaju i »male norme«.

b) Standardi i standardizacija

U osnovi, standardi sadrže postulate kojima se utvrđuju najbolja tehnička ili druga praktična rešenja za proizvode, sirovine i uopšte predmete ljudskog rada. Pri planiranju standardi imaju manji značaj nego norme, ali se oni mogu koristiti za kvalitativno dimenzioniranje zadataka, a takođe i pri izradi normi, dajući im kvalitativniju sadržinu.

Pod standardizacijom se podrazumeva donošenje standarda (što obično rade specijalizovane institucije) i nadzor nad ostvarivanjem odredaba o standardima na svim mestima gde njihova primena može doći u obzir.

c) Kriterijumi

Pojam *kriterijum* je u svakodnevnoj upotrebi i ima veoma široko značenje. Prema opštem shvatanju, kriterijumi regulišu opšta pravila ponašanja u oblastima koje nisu normirane, ili se iz nekog razloga ne mogu normirati. Shvataju se i izražavaju kao politika, zvaničan stav, odluka, načelo i sl.

Rad u svim oblastima oružanih snaga (ili u skoro svim), pored normi i standarda, reguliše se i kriterijumima. Tako postoje kriterijumi: za ocenjivanje kadrova, za ešeloniranje materijalnih rezervi, za potrošnju, za režim obuke i vaspitanja, za raspodelu stanova, za nagrade, pohvale, unapređenja, regrutovanja, moralno-političke procene i ocene, za prioritete izvođenja radova, za popunu materijalnim sredstvima van formacije itd.

Za razliku od normi koje se utvrđuju i donose prema posebnom postupku, kriterijume propisuju organi koji komanduju, rukovode i upravljaju, dakle, organi koji imaju pravni osnov da odlučuju o opštim uslovima pod kojima se neka aktivnost može obavljati.

Kriterijumi, po pravilu, regulišu izvesne kompleksne probleme i obično se ne mogu izražavati kvantitativno. To se najčešće čini odnosima i relacijama, na primer, procentualno ili u vidu liste pretpostavljenih kumulativnih ili pojedinačnih uslova itd. Zbog veoma važne uloge u planiranju primena kriterijuma je vrlo široka. U osnovi, planske odluke postaju kriterijumi ponašanja svih subjekata koji su obavezni da izvršavaju planske zadatke.

Pored ovih informacionih podsistema, u opštem sistemu planiranja važno mesto zauzimaju informacije o vojno-tehničkim dostignućima i novinama, a takođe i informacije o najnovijim dostignućima teorije i prakse vojne veštine, a naročito uopštavanje praktičnih iskustava u ovoj oblasti.

MINIMUM ZAHTEVA ZA PRILAGOĐAVANJE INFORMACIONOG SISTEMA SISTEMA PLANIRANJA

Obuhvat i distribucija informacija prema nivoima

Poznato je da se proces planiranja odvija prema nivoima vremenskog dometa i organizacijskim nivoima. Svaki nivo planiranja zahteva određeni obim i određene vrste informacija koje pretežno koristi. Tako je za izradu dugoročnih koncepcija (planova) potreban manji obim informacija (ali više sintetizovanih nego detaljnih), za jedan duži protekli vremenski period. Za dugoročnije planiranje potrebno je više različitih vrsta informacija, radi sagledavanja i analiziranja veza i odnosa između različitih pojava i istraživanja njihovih zakonitosti, što je za ovakve projekcije od bitne važnosti.

Nasuprot tome, nivo godišnjeg planiranja zahteva manji broj različitih vrsta informacija, ali one treba da budu detaljne, što svakako uvećava njihov obim.

Sličan je slučaj i sa organizacijskim nivoima planiranja. Viši organizacijski nivoi zahtevaju drugačiji obim i vrste informacija.

Povezujući vremenske i organizacione nivoe planiranja, može se zapaziti da se viši nivoi pretežno bave planiranjem na duže rokove i da postoji izvestan sklad između vremenskih i organizacijskih nivoa planiranja. Organizacijski sklad nivoa planiranja zahteva odgovarajuće uređenje sistema informacija uopšte. On treba da bude koncipiran tako da uvažava potrebe određenih nivoa. To se može postići podešavanjem organizacije informacionih sistema na sličnim principima.

Naime, radi se o potrebi dosledne vertikalne decentralizacije u sistemu informacija, u kojoj bi se viši nivoi oslobodili nepotrebnih aktivnosti, čije rezultate oni neposredno ne koriste, jer se uglavnom rade za niže, pa i najniže nivoe. U jednom tako decentralizovanom sistemu svaki niži nivo pružao bi višem nivou sintetizovane informacije, koje su relevantne za sistem u celini. Na taj način svaki niži nivo bi formirao svoj sopstveni informacioni podsistem koji bi obezbeđivao neophodne informacije za svoje potrebe i istovremeno bio izvor podataka za viši nivo.

Ovakav prilaz, sa svoje strane, zahteva neophodnu meru institucionalne centralizacije pojedinih područja koja pokrivaju određene vrste informacija, u okviru svakog nivoa.

Tako bi svaki nivo komandovanja — upravljanja (planiranja) imao potpuno zaokružen i dovoljno konzistentan sistem informacija, koji bi obuhvatao sve relevantne vrste informacija i čija bi eksploatacija bila efikasna i ekonomična.

Poseban zahtev koji sistem planiranja postavlja sistemu informacija jeste postizanje izvesne mere standardizacije u pogledu oblikovanja informacija. Planiranje, naime, mora obezbediti u povratnoj sprezi iste oblike informacija koji su upotrebljeni u planskim instrumentima, a izražavaju određene odluke ili akcije. To se postiže jedinstvenim klasifikacijama i definicijama i to je minimalna mera ingerencije planske funkcije pri koncipiranju i izgradnji informacionih sistema.

Jedinstvo klasifikacija

Pod klasifikacijama u opštem smislu podrazumeva se svrstavanje elemenata pojava u celine (podgrupe, grupe, klase i sl.) i definisanje granica i kriterijuma njihovog svrstavanja. One u suštini predstavljaju logičku sadržinu izrade nomenklatura — spiskova standardizovanih naziva za pojmove koji obeležavaju oblike u kojima se javljaju elementi nekih pojava.⁷

Osnovni smisao klasifikacija jeste da određeni pojam, koji je precizno sadržinski definisan, dobije svoju standardnu oznaku (koja

⁷ Dr Nikola Čubra, *Idejna skica novog sistema planiranja*, interni materijal SSNO.

je mnogo kraća i upotrebljivija od tekstualne definicije pojma), pomoću koje se u sistemu informacija uvek može prepoznati.

U teoriji informacija poznata su dva osnovna sistema klasifikiranja: *numerički* i *alfanumerički*. Više se koristi numerički sistem, koji se bazira na decimalnom sistemu brojeva, jer omogućava najjednostavniju šemu identifikacija grupa, podgrupa, vrsta itd., kada one jedna iz druge proizilaze. Alfannumerički sistemi se koriste za klasificiranje velikih masa pojmova. (Na primer, upotrebljen je za klasifikaciju materijalnih sredstava u američkoj armiji).

Za proces planiranja razvoja oružanih snaga neophodno je da se informacioni sistem izgradi na osnovu izvesnog broja jedinstvenih klasifikacija. One treba u najvećoj meri da zadovolje potrebe svih upravljačkih funkcija i struktura. Svaka od njih biće ovde ukratko razjašnjena.

Klasifikacija organizacijskih jedinica

Organizacijske jedinice (vojne jedinice i ustanove) predstavljaju u našem sistemu nosioce planiranja. One su institucionalni oblik koji planira i izvršava planove, ili, preciznije rečeno, one predviđaju i realizuju svoje zadatke. Organizacijska struktura oružanih snaga može se predstaviti šemom čiji su elementi povezani odnosima subordinacije. Te veze su čvrste i dugoročne, a menjaju se izuzetno i smišljeno. Za planiranje u celini, a posebno za potrebe izrade i obrade planova, od bitnog je značaja da se jedinica uvek može prepoznati (identificirati) kao nosilac plana, a da se istovremeno može precizno utvrditi njeno mesto u organizacijskoj šemi (kojim višim nivoima komandovanja pripada). Tako dolazimo do potrebe stvaranja jedinstvene klasifikacije jedinica prema *organizacijskom principu*, na osnovu koje će se iskazivati planske veličine. Prema istom principu treba usmeriti i tokove informacija ne samo o planovima, već i onih koje se pri planiranju koriste. Dakle, svi informacioni podsistemi, kada obavljaju organizacijsku alokaciju informacija, treba jedinstveno da se koriste tom klasifikacijom.

S druge strane, jedinice se suštinski mogu razlikovati prema strukturi i nameni u oružanoj borbi. Pored već objašnjenog organi-

zacijskog kriterija, imamo i kriterij namene, koji odražava funkcionalnu strukturu oružanih snaga. Na primer, divizion torpednih čamaca i divizion zemaljske artiljerije su jedinice istog ranga i mogu pripadati istom organizacijskom nivou, a imaju potpuno različitu namenu. Za analize i sagledavanje funkcionalne strukture oružanih snaga neophodno je obezbediti mogućnost da se sve jedinice kao nosioci planiranja svrstavaju i prema kriterijumu namene. Potrebna je, dakle, njihova klasifikacija prema *funkcionalnom principu*. Ako se ovakva klasifikacija jedinstveno koristi u svim informacionim podsystemima, podaci dobijeni tim putem omogućavaju analize i sagledavanje funkcionalne (namenske) strukture oružanih snaga, što je pri planiranju veoma važno, jer od skladnog funkcionalnog komponovanja oružanih snaga i njenih pojedinih delova zavisi u najvećoj meri njihova efikasnost u oružanoj borbi.

Naravno, organizacijske jedinice se mogu klasificirati i prema drugim kriterijumima i za druge potrebe. Ono što je tu važno nije broj kriterijuma prema kojima se izrađuju klasifikacije, već potreba da se sve usvojene klasifikacije jedinstveno upotrebljavaju u svim informacionim podsystemima. Kada se radi o jedinicama kao nosiocima planske funkcije, onda je to tim potrebnije.

Klasifikacija zadataka i sredstava (troškova)

a) *Klasifikacija zadataka* predstavlja spisak standardnih aktivnosti koje se u oružanim snagama kontinuirano izvršavaju, a sadržajno su uvek iste. Oni predstavljaju konkretizaciju parcijalnih delova opštih ciljeva koji se postavljaju i ostvaruju u oružanim snagama. S tim u vezi sintetizovanjem zadataka dolazi se do višeg nivoa — ciljeva, čije je dostizanje osnovna svrha i predmet planiranja.

Da bi se ti zadaci mogli realno ostvariti, svaki od njih zahteva angažovanje određenih resursa (materijalnih, novčanih, ljudskih i sl.), što predstavlja njihovu vrednosnu (troškovnu) dimenziju. I upravo ta troškovna dimenzija jeste predmet regulisanja u informacionom smislu. Drugim rečima, informacioni sistem treba da obezbedi troškovnu stranu zadataka, da bi se svaki zadatak mogao sagledavati i analizirati.

rati u određenom sistemu (jedinici) sa stanovišta odnosa tih troškova prema efikasnosti⁸ koja se postiže u funkcionalnom smislu.

Prema tome, klasifikacija zadataka u suštini predstavlja kriterijum za razvrstavanje (alokaciju) troškova, koja ima za cilj već pomenute analize u procesu planiranja, ali i mnogo praktičniji smisao, tj. alokaciju i raspodelu resursa koji efektivno stoje na raspolaganju za izvršavanje zadataka jedinica-ustanova.

Proces definisanja zadataka sadržinski je veoma složen posao i zahteva interdisciplinarni timski rad. I pored najveće pažnje i odgovornog, stručnog rada, sadržinsko definisanje i grupisanje aktivnosti ne može se dovesti do potpune perfekcije. Radi toga, često se, nužno, moraju usvajati određene konvencije koje ne menjaju osnovni smisao i cilj definisanja zadataka kao nosilaca troškova.

b) *Klasifikacija sredstava (troškova)*. Za razliku od klasifikacije zadataka koja odražava namenske karakteristike troškova, ova klasifikacija izražava sadržinu troškova i njihovu prirodu.

Pri analizama i tekućem finansiranju zadataka, priroda i sadržina troškova mogu biti isto tako važan činilac kao i njihova lokacija, naročito zbog toga što izražavaju u najvećem broju slučajeva određene vrste proizvoda ili finansijskih kategorija. Na taj način sadržinska struktura troškova postaje veoma značajna kada se radi o mogućnostima industrije i uopšte društvene privrede da zadovolji (apsorbira) te troškove u fizičkom, materijalnom, smislu. Na primer, kada se radi o troškovima koji sadržinski izražavaju određene predmete naoružanja, neke vrste vojne ili opšte opreme, onda oni predstavljaju vrednosni izraz tih predmeta ili grupe predmeta. Takav vrednosni izraz predstavlja i plansku kategoriju za ta i takva sredstva, čije je obezbeđenje vezano za proizvodne mogućnosti industrije, što može predstavljati značajno ograničenje prilikom donošenja planskih odluka.

U tehničkom smislu, klasifikacija sredstava (troškova) predstavlja spisak karakterističnih troškova, koji su opet grupisani u veće

⁸ Nivo efikasnosti, kao relevantan faktor u procesu analize, najčešće se utvrđuje i određuje spolja (egzogeni faktor), za razliku od troškova koji nastaju kao rezultat izvršenja zadataka (endogeni faktor).

skupine koje izražavaju tokove troškova, odnosno agregate srodnih troškova. Tako, na primer, postoje:

- troškovi za nepokretnosti i opremu,
- materijalni troškovi,
- lični (personalni) troškovi,
- vanmaterijalni (funkcionalni) troškovi i sl.

Ovakve klasifikacije tehnički se podešavaju tako da se u celini mogu uklopiti u jednu klasu jedinstvenog kontnog plana i na taj način figuriraju u kompleksnoj knjigovodstvenoj šemi, gde kao posebna klasa figurira i klasifikacija zadataka. Na taj način obezbeđuje se jedinstven knjigovodstveni sistem, koji predstavlja najširu informacionu bazu i izvor podataka za podsistem ekonomsko-računovodstvenih informacija. On istovremeno služi i za operativne, tekuće poslovne potrebe, a i za planiranje i druge upravljačke funkcije.

Povezivanje zadataka i troškova

Principijelno bi trebalo obezbediti mogućnost da se svaka vrsta (klasifikaciona pozicija) troškova može spojiti sa svakom pozicijom zadataka. Ovakav prilaz bi i teorijski bio opravdan, jer takve mogućnosti objektivno postoje. Na taj način bilo bi moguće dobiti podatke o sadržinskoj strukturi troškova svakog zadatka ili, obratno, koje sve vrste zadataka alimentira određena vrsta troškova. Takve informacije su potrebne za planiranje i za operativne potrebe. Međutim, takvo rešenje veoma usložava izradu kontnog plana kao standardne računovodstvene šeme, koja bi time postala veoma komplikovana i nepregledna.

Pored toga, iz iskustva je poznato da se veliki deo određenih vrsta troškova vezuje za manji, ograničen broj zadataka, pa bi mnoge kombinacije koje bi inače bile dopuštene, u praksi ostale neiskorišćene. Zbog toga se pristupilo smišljenom definisanju klasifikacije zadataka i klasifikacije troškova, imajući u vidu ovakvo njihovo ponašanje u praksi.

Način povezivanja zadataka sa troškovima najbolje se može prikazati u vidu matrice, u kojoj šrafirana polja označavaju područja u kojima se troškovi ukrštaju sa zadacima (šema 3).

POVEZIVANJE ZADATAKA SA TROŠKOVIMA

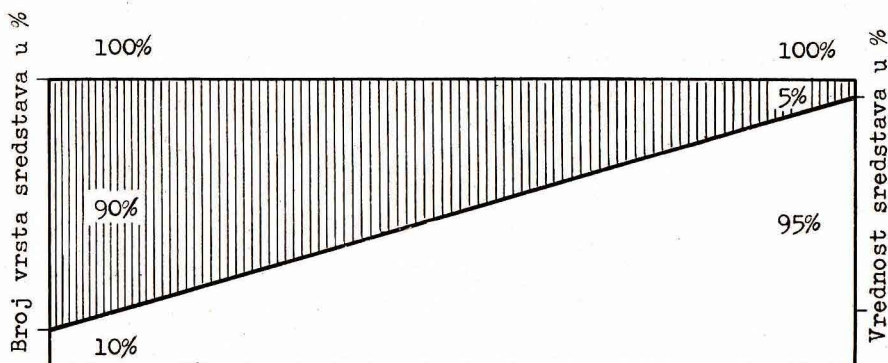
Z a d a c i		Formira- nje novih jedinica	Preformi- ranje preoru- žanje	Tekuće oprema- nje je- dinica	Obezbe- đenje kapaci- teta za NVO	Naučno- razvoj- ni rad	Obuka i vaspita- nje	Ishrana i ode- vanje	Ostali zadaci
Troškovi									
Troškovi za sredstva nepo- kretnosti i opreme	Zemljište								
	Vojno-gradjevin- ski objekti								
	Objekti uredje- nja teritorije								
	Naoružanje								
	Borbena oprema								
	Neorbena oprema								
Troškovi redov- ne delatnosti	Materijal								
	U s l u g e								
	Razne naknade								
	Lični rashodi								
	Ostali rashodi								

Iz šeme se može videti da dva najvažnija zadatka, sa stanovišta razvoja oružanih snaga, vezuju sve vrste troškova (sem ličnih), što odražava težnju da se oni uvek (automatski) mogu sagledati u celini. Za tekuće opremanje vezuju se samo troškovi sredstava kojima se opremaju. Svi ostali zadaci vezuju se sa svim troškovima tzv. redovne delatnosti i to u svim kombinacijama. Specifičan tretman imaju lični rashodi. Deo ličnih rashoda (tzv. lični rashodi iz materijalnih troškova) vezuje se kao i svi ostali troškovi redovne delatnosti, dok se plate aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA posmatraju kao poseban agregat koji se može vezati za poseban zadatak. Ovakav poseban tretman plata nužan je zbog činjenice da radna mesta nisu striktno vezana za izvršavanje određenog zadatka, pa se ne može utvrditi koji bi zadatak neko konkretno radno mesto koje izaziva trošak u vidu plate trebalo da tereti.

S druge strane, globalno sagledavanje ovog agregata ima veći analitički značaj sa stanovišta stalnog praćenja i analiziranja životnog standarda aktivnih vojnih lica.

Klasifikacija sredstava nepokretnosti i opreme koja se prate i planiraju naturalno

Izrada ovakve klasifikacije usko je povezana sa potrebama planiranja. Kako postoje izvesna sredstva koja su sa stanovišta namene i tehničkih karakteristika značajna, potrebno je njihovo sagledavanje u naturalnom izrazu. U vrednosnoj strukturi sredstava, jedan manji broj vrsta sredstava predstavlja najveći deo vrednosti svih sredstava (što se najbolje može videti na šemi 4).

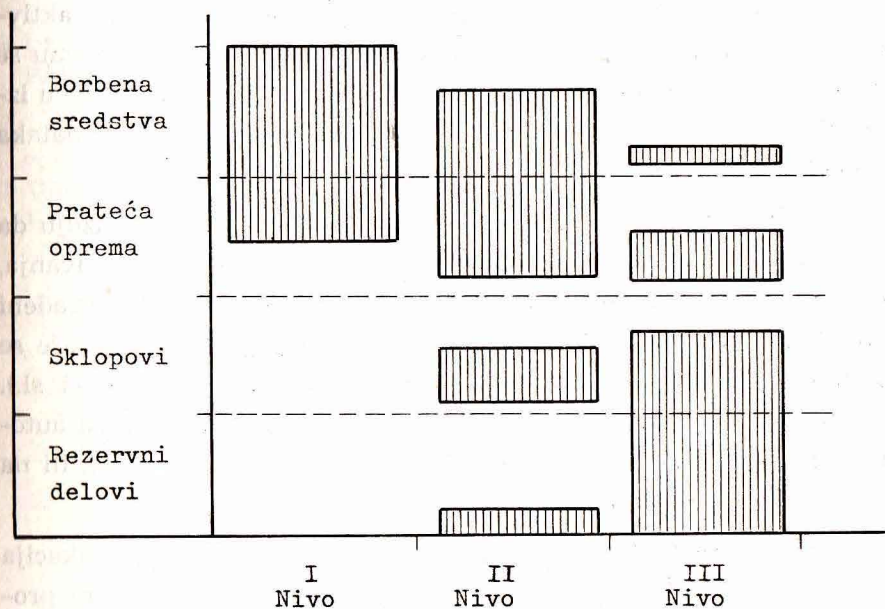

Šema 4

Grafički je prikazan slučaj u kome 10% različitih vrsta sredstava (svih nomenklature naziva — brojeva) predstavlja 95% vrednosti svih sredstava, dok preostalih 90% nomenklature brojeva učestvuje u vrednosnoj strukturi sa samo 5%.

Očigledno je, dakle, da je potpuno neracionalno pratiti u naturalnom izrazu sve vrste sredstava, a naročito kada se radi o višim nivoima odlučivanja. Višim nivoima je dovoljno da naturalno prate samo 10% vrsta sredstava, čime uspevaju da »kontrolišu« 95% vrednosti svih raspoloživih sredstava.

Posmatrano prema nivoima, može se zapaziti da ni na jednom nivou ne postoji izričita potreba da se bezuslovno prate sve vrste sredstava. Ovo, naravno, ne znači da su nomenklature nepotrebne, ali upućuje na to da je moguće (a verovatno i racionalnije) izvršiti decentralizaciju u sistemu informacija prema nivoima i optimizirati obim informacija na svakom nivou.

Šema 5

Radi ilustracije navodimo sledeći primer (šema 5). Prvi (najviši) nivo treba naturalno da prati sva borbeno sredstva i deo prateće opreme, zahvatajući time najveći deo vrednosti svih sredstava. Sklopove i rezervne delove obuhvata samo vrednosno.

Sledeći nivo nema potrebe da prati u celini ni jednu kategoriju sredstava, iz prostog razloga što nema ingerencija nad svim sredstvima.

Poslednji nivo vodi samo ona borbena sredstva kojima raspolaže, prateću opremu uz svoja sredstva, najveći broj sklopova i sve rezervne delove koji su neophodni za sredstva kojima raspolaže.

Sve ovo nameće zaključak da bi trebalo izraditi odgovarajuće klasifikacije za sva tri nivoa (ili onoliko koliko ih ima), koje bi služile za dimenzioniranje obima informacija na svakom nivou. Slične klasifikacije se izrađuju u stranim armijama i u privredi (pod nazivom ABC klasifikacije).

AUTOMATSKA OBRADA I PRAĆENJE REALIZACIJE PLANOVA

Planiranje je kontinuelan proces, u kome se sve radnje i aktivnosti ponavljaju u određenim vremenskim intervalima, pri čemu se osnovni postupci i tehnika rada ne menjaju. Taj proces se može u izvesnoj meri automatizovati, a tehnički postupci i obrada podataka u celini.

Iskustva stranih armija, a donekle i naše iskustvo, pokazuju da je izrada planova, odnosno njihovo finaliziranje i način prikazivanja, čisto tehnički posao, jer su suštinski poslovi oko odlučivanja urađeni u predhodnim fazama planiranja. Tehnička izrada planova može se formalizirati preko standardnih oblika (obrazaca, grafikona i sl.). Oni se mogu oblikovati i na način koji je pogodan za njihovu automatsku obradu (na primer, kao kolektivni upitnik ili izveštaj, ili na neki drugi pogodan način).

Kada se raspolaže neophodnim fondom zajedničkih klasifikacija i drugih neophodnih rešenja, moguće je posebnim postupkom projektovati podsistem automatizovane obrade i praćenja realizacije planova. Dalji postupci predstavljaju specijalno područje rada, čije sve implikacije nije moguće razjasniti na ograničenom prostoru.

Međutim, osnovne faze i redosled postupaka prilikom projektovanja takvog sistema pokazani su na šemi 6.

DIJAGRAM TOKA ANALIZE SISTEMA

1. STUDIJA IZVODLJIVOSTI

Organizaciono-tehničke
mogućnosti i ekonomska
opravdanost

2. ANALIZA POSTOJEĆEG SISTEMA

3. DEFINISANJE POTREBA I PROJEKTOVANJE NOVOG SISTEMA

4. PRIHVATANJE OD RUKOVODSTVA

3.a DEFINISANJE POSTU- PAKA KORISNIKA

3.aa DEFINISANJE POSTUPAKA U RAČUNSKOM CENTRU AOP

3.b ORGANIZACIJA I OBUKA LJUDSTVA KORISNIKA

3.bb PROGRAMIRANJE I PRIPREMA PODATAKA

5. PRIPREMA TEST-PODATAKA

6. TESTIRANJE SISTEMA

7. UVOĐENJE SISTEMA

8. PRAĆENJE RADA SISTEMA

Šema 6

Šema veoma uprošćeno prikazuje složenost i interdisciplinarnost u procesu izrade sistema automatizovane obrade planova. Veoma je važno da se tom radu pristupi smišljeno i organizovano, jer od kvaliteta tehničkih i metodoloških rešenja pri izradi i obradi planova u velikoj meri zavisi kvalitet celokupnog sistema planiranja.